

SÜLEYMAN NAZİF’TE NÜKTE VE HAZIRCEVAPLILIK
In the Süleyman Nazif Witty and Quickness in Replying

Dr. Önder GÖÇGÜN*

ÖZ

Türk edebiyatında önemli bir yere sahip olan Süleyman Nazif, edebi karakterinin yanında nükteleri ile de üne kavuşmuştur.

Bu çalışmada Süleyman Nazif’in nükteciliği üzerine durularak onun nüktelerinden de örnekler verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Süleyman Nazif, Türk edebiyatı, nükte

ABSTRACT

Süleyman Nazif who is one of important at Turkish literatür, his literary character and he becomed famous with witty.

In this article, To given wittiness of Süleyman Nazif whom given examples from wittys.

Keywords: Süleyman Nazif, Turkish literatür, witty

Arapça’dan dilimize geçmiş bir isim olan nükte; herkesin kolayca kavrayamadığı ince anlamlı, sanatlı, düşündürücü ve aynı zamanda hoş giden, insanı gülümseten söz, demektir. Eskiden, bu tür sözleri söyleyebilme ustalığını gösteren kimselere, “nekre-gû” veya “nükte-perdâz” yahut, daha geniş kullanımıyla “nüktedân” adı verilmiştir. Bunun halk arasındaki en yaygın ifadesi, “nükteci”dir. Nükte’deki inceliği, derin anlamı derhal kavrayıp, anlayanlara da, “nükte-bîn” ya da, “nükte-şinâs”, kısacası “nükte bilen” denilmiştir.

Sosyal ve kültürel hayatımızda, nükte ile birlikte kullanılagelen bir diğer kelime olan “lâtife” ise; nazik, yumuşak ve şakacı, insanı gülümseten bir şekilde söylenen, ancak anlamı gizli sözdür. Lâtife’nin içinde muhakkak bulunması gereken nükte; yani ince ve derin anlam, onun omurgasını, esasını oluşturur. Bu bakımdan Felsefeciler; “nükte ve lâtifelerin daima lojik bir yönü olmalıdır, yani bunlar, aklığa, mantığa dayanmalı ve hitap etmelidir.” derken, bu görüşlerinde son derece haklıdır¹. Bu çerçevede nükte ve lâtife, asla komiklik ve hele hele şarlatanlık, lâfeliği ve gevezelik değildir. Nükte ve lâtife, derin bilgiyi, görgüyü ve zekâ kıvılcımı demek olan espri’yi gerektirir. Bu dediklerimiz, nükte’yi söyleyen ve lâtife’yi yapan kadar, karşısında onu dinleyen için de aynen

* Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölüm Başkanı.

¹ Nitekim, bk. Nihat Keklik, “Filozofların Özellikleri - Felsefeye Giriş-” İst.1983, s.80-81

geçerlidir. Eskiler; “lâtime, lâtime gerek!” demişlerdir. Bu söz; nükte ve lâtime, ancak kıvrak zekâsı olanlar için anlam ve değer taşır, demektir.

Nükte'nin, Batı'daki karşılığı; zarif ve ince söz anlamında bir kelime olan “wit” dir. Ayrıca, Fransızca'dan dilimize yerleşmiş bulunan esprî “esprit” de; nükte karşılığı olarak kullanılmıştır. Bu bağlamda, esprîli ve nükteli; güzel, hoş karşılanan sözleri söyleyen kimseler, “espritüel” olarak tanımlanmıştır.

Adına, ister nükte, lâtime ve isterse esprî deyiniz; bunların, kesinlikle şeref ve haysiyete dokunucu, onur, gönül kırıcı, gönül yıkıcı ve yakıcı, insanlar arasında kin, nefret ve düşmanlık tohumları saçıcı olmaması, gerekir. İlmî şekilde, normal aşmadan söylenecek nükteli sözler, sergilenecek lâtime ve yapılacak şakalar ise; dostların gönlünü şenlendirecek ve herkese hoş, güzel, eğlenceli, sonuçta ruhları dinlendirici, mutlu edici saatler geçirecektir.

Gene, Arapça'dan dilimize geçmiş bir isim olan mizah ise; lâtime, şaka, eğlence ve gülmece anlamını taşır. İçinde gülme unsuru, yani gülmece bulunan, gülme özelliği taşıyan eğlenceli söz, yazı ve resim niteliğindeki karikatürlere, “mizahî” adı verildiği, herkesçe bilinmektedir. Bunun, Batı'daki karşılığı “Humour” dur. “Mizahî, şakacı insan” anlamında da, “Humoristic” kullanılmaktadır.

Bu çerçevede nükte, sıradan mizah'tan farklıdır. Çünkü, nükte'de büyük bir incelik, gizli bir duyuş ve düşünüş vardır. Nükte'nin hedefi, amacı yalnız güldürmek değil; güldürürken, aynı zamanda derinden düşündürmek ve insanda ince duygular uyandırmaktır.

Konuşmalarda nükte, sözlerin son kelimeleri üzerinde toplanmıştır. Bunu da, şu ilgi çekici birkaç örnekte görmek mümkündür :

Eski Yunan'da, Büyük İskender; İmparator oluşunun haşmeti, büyüklüğü, kibir ve gururu ile Atina sokaklarında dolaşırken, evi bile olmadığı için, bir fiçimin içinde günlerini, gecelerini gayet basit bir şekilde yaşayarak geçiren ünlü filozof Diyojen'e rastlar ve kendisine:

“- Dile benden, ne dilersin?” diye sorar. O da:

“- Gölge etme, başka ihsan istemem!”

nükteli cevabını vererek; hiçbir şeyde gözü olmadığı gerçeğini, ince ve o anlamda dokunaklı bir şekilde dile getirir.

Ünlü filozof ve matematikçi Tales (M.Ö.624-546) de, bir konuşması sırasında:

“- Hayat ile ölüm arasında hiçbir fark yoktur.” der. Kendisini dinleyenlerin:

“- O hâlde, niçin ölmüyorsun?” sorusu üzerine ise:

“- Hayat ile ölüm arasında bir fark olmadığı için!” nükteli, lâtif karşılığında bulunur.

Sokrates, ölüme mahkûm edilince, hanımının ağlayarak:

“- Ah Sokrates, haksız yere öldürülüyorsun!”

şeklindeki yakınmasına, Felsefe tarihinde sıkça sözü edilen şu son derece nükteli karşılığı verir:

“- Ne o? Yoksa, haklı olarak mı öldürülmemi isterdin?”

Evlenmenin iyi olup olmadığını soran bir gence, Sokrates’in verdiği şu cevap da, nüktenin bir başka seçkin örneğini teşkil eder:

“- Delikanlı, mutlaka evleniniz. Çünkü, bundan herhangi bir zarar görmezsiniz. Sebebine gelince; hanımınız iyi çıkarsa mutlu, çıkmazsa filozof olursunuz!”

Yüce Peygamberimiz Hz. Muhammed’in de, zaman zaman nüktelyi, lâtifeyi söylemekten ve yapmaktan hoşlandığını, kaynaklar belirtmektedir. Nitekim, yakından tanıdığı yaşlı bir kadına, tatlı ve yumuşak şekilde:

“- Biliyor musun, nineciğim; yaşlılar Cennet’e girmez!”

buyurunca, zavallı kadın buna çok üzülür ve ümitsizliğe kapılır. Bunun üzerine Hz. Peygamber, tebessüm ederek:

“- Çünkü, yaşlılar gençleşerek Cennet’e girecekler ve o hâllerıyla Cennet bahçelerinde gezeceklerdir!”

nükteli, lâtif karşılığını verir ve bu defa o yaşlı kadın, sevinç gözyaşları döker.

Türk kültürü, sanat ve edebiyatı; yüksek düşünce gücü ve keskin zekâsı ile bütünleşen üstün espri kabiliyeti çerçevesinde kendisini bütün dünyaya kabul ettirmiş bulunan Nasreddin Hocamız başta olmak üzere; sinesinden çıkardığı sayısız nüktedanlarıyla ayrıcalıklı bir konuma sahiptir. Bunun sebebini, milletimizin pratik ve parlak zekâsıyla bütünleşen hazır-cevaplılığında bulmak mümkündür.

*

İşte yakın dönem Türk Edebiyatı’nda, nükte ve hazırcevaplılık konusunda önde gelen isimlerinden birisi, merhum Süleyman Nazif’tir.

1869 yılı Ocak ayında Diyarbakır’da doğan ve 1927’de İstanbul’da ölen Süleyman Nazif; bu şehrimizin birçok sanatkâr ve fikir adamı yetiştirmiş eski ve asil bir ailesine mensuptur. İyi derecede Arapça, Farsça ve Fransızca bilen merhum Nazif; Bursa Mektupçuluğu (Vilâyet Yazı İşleri Müdürlüğü), Basra, Kastamonu, Musul, Bağdat Valilikleri gibi çeşitli devlet görevlerinde bulundu. Son derece dürüst bir kişilik yapısına sahip olan Süleyman Nazif, ömrünün son yıllarını mütevazî emekli maaşı ve gazete yazılarından gelen geliri ile sağladı.

Üst yönetimdeki idareciler başta olmak üzere, birçok kimsenin devleti adetâ soyup soğana çevirdiği İttihad ve Terakkî döneminde, hiçbir küçüklüğe, basitliğe, talana ve vurgunculuğa tenezzül etmedi. Hayatının son yıllarını, yoksul, fakat son derece şerefli, onurlu bir şekilde geçirdi. Dürüst geçinen sahtekâr, hırsız, vurguncu, talancı hiçbir idareciye asla boyun eğmediği gibi, keskin yazıları ve sözleri ile de kendilerine göz açtırmadı. O arada, son derece dokunaklı nükte ve hazırcevapları ile haklı bir şekilde onları hafife ve alaya da aldı.

İstanbul'un işgali sırasında, hemşehrisi Ziya Gökalp ve diğer bazı Türk aydınları ile birlikte İngilizler tarafından sürgün gönderildiği Malta adasında, içi vatan hasretiyle dolu olarak, karamsar bir ruh hâli içerisinde kaleme aldığı :

“Bu şeb de cûşîş-i yâdınla ağladım durdum,
Gel ey kerîme-i târih olan güzel yurdum.

Ufukların nazarımdan nihân olup gideli,
Bu hâkdân-ı fenânın karardı her şekli.

Gözümde kalmadı yer, gök, batar çıkar giderim;
Zemîne münkesirim, âsmâne muğberim.”

(...)

(Bu gece de, seni hatırlayıp anmanın coşkunluğu içinde hasretinle, özleminle ağladım durdum; tarihin kıızı olan güzel yurdum ne olur artık yanıma gel, benimle ol, bir an önce sana kavuşayım.

Senin ufukların gözümün önünden kaybolup gideli, yani şu sürgün yerinde, sen benden uzaklaşalı beri; bu dünyanın her şekli, görünüşü gözümde karardı gitti; senden ayrı kalmanın acısı, özlemi ile benim için dünyanın hiçbir özelliği, güzelliği kalmadı.

Artık gözümde yer, gök diye hiçbir şey kalmadı, bundan sonra ben huzurdan, mutluluktan uzak bir şekilde zorlukla, güçlükle hayatımı sürdürür giderim. Bu çerçevede yeryüzüne kırgın, gökyüzüne de güvenmişim; yani artık hayatın, benim için bir anlamı kalmadı.)

mısralarıyla başlayan ünlü “Daüssıla” şiiri ile büyük şöhret kazanan merhum Nazif; şairliğinin yanı sıra, her birisi keskin zekâsının parıltılı ifadesi demek olan nükteleri ve hazırcevaplığı ile de edebiyat ve kültür tarihimizde ayrı, önemli bir yer tutar. Onun bu yönünü, yakın dostu İbrahim Alâaddin (Gövsa) şöyle anlatır:

“İstihzâya (gizli ve ince alaya), hicve (yergiye) ve ta'rize (kapalı ve dolaylı şekilde söz atma, dokundurmaya) meyyal (eğilimi) olan zekâsı her an

zarif bir telmih (üstü kapalı anlatım), iğneli bir kelime oyunu yaratmakla uğraşır ve bunları yazıp neşretmek fırsatını bulamadığı zamanlar dostlarına ve rast geldiğine bir vesile ile söyleyerek yapardı.

Nüktelerinin çoğu tatlı olmaktan ziyade, hardal çeşnisi veren mahiyette, yani dokunaklıdır. Zekâsı o yönde çalıştığı için olacak ki, hadiselerden, isimlerden, kelimelerden derhal istifade ederek zarif bir söz, ince bir nükte, iğneli bir telmih (üstü kapalı anlatım) buluvermekte hiç güçlük çekmezdi. Gene bu mizacın tabîî bir gereği olarak hazır-cevaptı. Nükteleri çok defa birdenbire, fevrî olarak(birdenbire) söylenmiştir.(...) Çok defa nükteyi bir maksat için değil, ancak nükte zevki için yapardı.

O hayatta iken kendisiyle bulduğumuz veya şöyle sokakta ve çok defa Bâbîâli caddesinde rast geldiğiniz zaman mutlaka bir veya birkaç yeni zarafetini tadardınız. VE bu nükteler, ağızdan ağza yayılır veya memlekette izler ve akisler bırakırdı. Bugün bile, O'nun nükteleri ve fıkraları birçok hafızalarda canlı durur ve edebî sohbetlerde naklolunur.”²

İşte bu özellikleri çerçevesinde Süleyman Nazif'in, hazırcevaplığı ile bütünleşen bazı nükte ve fıkraları, -İbrahim Alaâeddin (Gövsa)'dan da naklen-şöyledir:

“ Resimli Gazete’de birlikte yazı yazardık. Bu haftalık derginin sahibi olan Sedat Simavi Bey, gazetede fazla resim bulunmasına meraklı idi ve hattâ üstada bile yazılarını kısa kesmesini rica ederdi. Buna kızan Süleyman Nazif, gazete için daima şöyle söylerdi:

- Resimli gazete değil; gazeteli resim!”³

*

“ Nazif merhum, söz verdikleri yere saatinde gelmeyenlere kızar ve darılırdı. Muharrir arkadaşlarından biri ise, verdiği sözü hiç tutmamakla meşhur imiş. Bir gün, bu dostunun verdiği bir randevuya vaktinden önce gelmesi üzerine, buna çok şaşırın Süleyman Nazif Bey, o sırada yanında bulunan Abdülhak Hâmid’e dönerek:

- Vallahi, şu insanlara bir türlü güvenilmiyor Hâmid Bey.. Bakınız, bu arkadaşımız söz verdiği halde gelmiş! nükteli cevabını vermiş.”⁴

*

² İbrahim Alaâeddin, “Süleyman Nazif”, İst.1933, s.153-154

³ a.g.e., s.240

⁴ a.g.e., s.243-244

“ Şair Halil Nihad Bey, kendine zarif bir ev yaptırır. Bunu gören Nazif, kendisine:

“Azizim Halil Nihad Bey, işte senin en güzel beytin!”⁵ nükte yüklü tevriyeli yakıştırmasını yapar.”

(Not: Arapça bir isim olan ve şiirde, “aynı vezinde iki mısra” demek olan “Beyit”; aynı zamanda “mesken, ev” anlamındadır.)

*

“ ‘Nâ-bedîd’ (Görünmez) takma adı ile şiirler yazan Cemâl Bey, II. Meşrutiyet’in ilânından sonra İttihad ve Terakkî Partisi iktidarı sırasında bir gün Süleyman Nazif’e rastlar. Sohbet sırasında:

- Babama, tarih söylediniz mi? diye sordum. Cevaben bana dedi ki:

- Birkaç tarih söyledim, amma sonra bundan vazgeçtim. Çünkü, yeni bir han yapılmıştı. Tarihini söyledim; bir hafta sonra, han yıkıldı. Bir çeşmenin yapılışına, ‘bu çeşmeye bir tarih düşür.’ dediler. Söyledim, çeşme susuz kaldı. En sonra, birisi geldi. Bir sakal tarihi, istedi. Bunu da söyledim. Bir müddet sonra, sakala saçkıran düşmüş! Ben de artık bir daha tarih düşürmemeye, söylememeye karar verdim.. dedi. İttihad’çılardan hayli yaka silken, yakınan, şikayetçi olan Nazif merhum bunun üzerine:

- Hey Cemal, der. Keşke, merhum baban sağ olsaydı ve şu İttihadçılar için de bir tarih düşürseydi! nüktesini yetiştirir.”⁶

*

“ Süleyman Nazif galiba Hâdisat gazetesini neşrederken, bulunduğu binanın üst katında Alemdar gaztesi idarehanesi de varmış. Birgün Alemdar’ın başyazarı Ref’i Cevat ile muharrirlerden Pehlivan Kadri üst katta güreşe tutuşurlar. O rada, bütün bina sarsılmaya başlar. Birisi:

- Üstad bu gürültü nedir? diye Nazif’e sorunca, O da şu nükteli hazırcevabı verir:

- Ne olacak? Ref’i Cevat, Alemdar’a Başmakale’sini yazıyor! ”

*

“ Boğaziçi Mehtapları, Çamlıca’daki Eniştemiz, Boğaziçi Yalıları, Geçmiş Zaman Köşkleri, Yahya Kemâl’e Veda.. gibi eserlerin sahibi olan, Cumhuriyet öncesi ve sonrasında temiz ve güzel Türkçe’nin önde gelen yazarlarından Abdülhak Şinasi (Hisar) Bey, kalemindeki titizliği hayatında da aynen göstermiş bir kimsedir.

⁵ a.g.e., s.255

⁶ a.g.e., s.256-257

Tam anlamıyla, ‘temizlik hastalığına tutulmuş’ bir mizaca sahiptir. Nitekim, birisinin elini sıkınca, derhal kolonya şişesini çıkarıp ellerini silerek havaya tutar ve öyle kurutur.

Birgün Nazif’le, lokantaya yemeğe giderler. Abdülhak Şinasi Bey, her zamanki titizliği ile kolonyalı pamukla yemek tabaklarını, çatal ve kaşığı iyice siler. Ekmeklerin de ateşte kızartılmasını ister. Daha sonra da, kızaran ekmekleri gider ızgaranın üzerinden kendisi alır, getirir.

İçki kadehlerini de, tek tek rakı ile yıkayarak temizler. Nihayet sıra su istemeye gelince, artık Süleyman Nazif dayanamayarak garsona, şu nükteli sözü söyler:

- Aman evlâdım! Beyefendi’nin içeceği suyu iyice yıka, öyle getir!”

*

“ Kibarlığı ile bilinen Abdülhak Şinasi Bey, bir gün kendi kardeşine ‘Siz’ diye hitap edince, Süleyman Nazif dayanamayarak:

- Doğrusu bu hitabınıza çok şaştım, beyefendi.. der ve ekler:
- Siz, Fransa’daki ‘Sen’ nehrine de ‘Siz’ mi diyorsunuz?”

*

“ Şiir sanatında klâsik forma; yani Aruz veznine ve kafiye sistemine sıkı sıkıya bağlı olan Süleyman Nazif’e, 1920’li yıllarda bir genç serbest tarzda kaleme aldığı bazı şiirlerini getirir, okur ve bunlardan hangisini beğendiğini sorar. O ise, okunanlardan son derece sıkılmış ve bunalmış bir hâlde:

- Henüz okumadıklarınızı!..nükteli cevabını yapıştırır.”

*

“ Süleyman Nazif, İngilizler tarafından gönderildiği Malta adasındaki sürgün günlerinde, yanında bulunanlardan birisi de Enver Paşa’nın babası Hacı Ahmet Paşa’dır.

Birgün sohbet arasında Ahmet Paşa:

- Vallahi beyler, bugüne kadar harama hiç el sürmedim ve çapkınlık etmedim. Helâlinden bir hanım aldım ve helâlinden evlenerek, çoluk çocuk sahibi oldum. deyince, Paşa’nın oğlu Enver Paşa’ya hayli kızgın olan Nazif, dayanamayarak:

- Ah Paşa’m, ah.. Keşke, helâle de el atmasaydınız ve şu Enver meydana çıkmasaydı!.. hazır-cevabını verir.”

*

“ Gene birgün, Hacı Ahmet Paşa’ya:

- Paşa’m, İstanbul’da doğan oğlun Enver Paşa, koca Osmanlı İmparatorluğu’nu batırdı. Gel, seni şu Malta’da evlendirelim. Belki burada

doğacak oğlun da, şu İngiliz İmparatorluğu'nu batırır! demekten kendini alamaz.”

*

“ Çok kızdığı İttihadçılar'dan Halil Mentеш Bey için de:

- Halil Bey, yüz yirmi kiloluk bir sıfırdır!..

nükteli hükmünün vermiş ve bu söz, çeşitli siyaset ve edebiyat meclislerinde günlerce dilden dile dolaşmıştı.”

*

“ I. Dünya Savaşı sırasında, birçokları gibi Nazif Bey de geçim sıkıntısına düşer ve kömür ticaretine başlar. O arada bir dostu, kendisine sitemli şekilde:

- Üstadım, sen yıllarca devletin üst makamlarında vazifeler gördün, valilikler yaptın. Bunun yanı sıra, memleketin önde gelen ediplerinden de birisin. Böyle basit işlerle uğraşmak sana yakışıyor mu? der. Bunun üzerine O'nun, nükte yüklü cevabı şu olur:

- Azizim, bu harpten hiçbirimizin yüz akıyla çıkacağımızı zannetmiyorum. Hiç olmazsa benim yüzümün karası, kömür karası olsun, istiyorum!”

*

“ Dönemin önde gelen fikir adamlarından ve gazetecilerinden merhum Celâl Nuri Bey'in çıkardığı İleri gazetesinde Süleyman Nazif de, ateşli yazılarını neşrediyordu.

Birgün bu gazeteden çıkarken, Florinalı Nazım Bey, bu gazetede kendi yazılarını da yayınlanması için yardımcı olmasını kendisinden ister. O da, Nazım Bey'i kırmamak için bu teklifini kabul eder. Birkaç gün sonra da, hem kendisinin ve hem de kalemini kullanma konusunda hayli acemi olan Florinalı Nazım'ın yazısını gazeteye bırakır. Ertesi gün bir de bakar ki, Nazif'in usta işi mükemmel yazısının altında Florinalı Nazım imzası var.

Gazetenin sahibi Celâl Nuri Bey:

- Geçmiş olsun üstad, başınıza bir kaza gelmiş. Yazınız, Florinalı Nazım imzası ile çıkmış. Allah beterinden saklasın.. Daha zorlu bir felâket olabilirdi.. deyince, Nazif:

- Evet haklısınız, Celâl Nuri Bey.. Ya, O'nun yazısı, benim imzam ile çıksaydı! İşte asıl felâket ve beterin beteri o zaman olurdu!..demekten kendini alamaz.”

*

“Zaman zaman da çekiştikleri bu Celâl Nuri Bey için ise, şöyle der:
- O deniz suyuna benzer; ne içilir, ne geçilir!”

“ Servet-i Fünûn dergisinin sahibi Ahmet İhsan Bey, Batı’daki gezisini anlatan ‘Avrupa’da Ne Gördüm’ isimli bir kitap kaleme alır. Kitabın eski harflerle çıkan baskısını eline alan Süleyman Nazif, adını ‘Avrupa’da Ne Kördüm!’ şeklinde telâffuz ederek, herkesi güldürür. (‘Gördüm’ kelimesinin ilk harfi, eski yazıda ‘Kef’ ile yazılır ve bu harf hem ‘g’, hem de ‘k’ olarak okunur. Böylece, eserin adının üçüncü harfi, hem ‘Gördüm’ ve hem de ‘Kördüm’ şeklinde okunur.)

*

“Bir gün de, sohbet sırasında Avrupa’da bazı ünlü yazarların ölümlerinden sonra evlerinin müze haline getirildiği ve bu evlerin üzerine onların isimlerinin yazıldığı konuşulur. O arada, Florinalı Nazım Bey, Nazif’e:

- Üstadım, ben ölünce kapımın üstüne konulacak levhaya ne yazarlar? sorusunu yöneltince, O da buna:

- Kiralık ev!..nükteli karşılığımı verir.”

*

“ Malta sürgünü dönüşünde, Ahmet Haşim’e orada çektikleri sıkıntıları anlatırken, bir ara:

- Birader, bize Malta’da, konservenin ilk icat edildiği zamandan kalma konserveler yedirdiler. deyince, Haşim sorar:

- Üstadım, yoksa konserveler insan etinden miydi?

Nazif Bey bu soruya, son derece nükteli şu karşılığı verir:

- Yok efendim.. Hiç insan eti olsa, İngilizler onu başkasına ve bizlere yedirirler mi?

*

“ Sevmediği bir adam için demediğini bırakmayan ve o adamın rezilliğini, ikiyüzlülüğünü ve hattâ yüzüzlüğünü, utanmazlığını bir bir sıralayan Süleyman Nazif’e, o mecliste bulunanlardan birisi:

- Haklısınız, o alçağın biridir! deyince:

- O’na alçak diyemezsiniz! Çünkü, alçağın da bir yüksekliği vardır; bu herif ise, alçak değil, çukurdur çukur! cevabını verir.”

*

“ Nazif Bey, Midhat Cemal'e hediye ettiği bir kitabını okuyup okumadığını sorar. O da, şaka yollu:

- Vedat'a verdim. der. Bunun üzerine Nazif de:

- Ya maşallah, demek ki senin kitaplarını okuyup bitirmiş! nüktesini yetiştirir.”

*

“ Nazif, Abdülhak Hamit'in yanında sık sık gördüğü hahifmeşrep ve suratsız bir kadından hoşlanmazmış. Bir gün üstadına demiş ki:

- Efendim, Fatma Hanım ölünce “Makber”i yazmıştınız. Şu yanınızdaki de ölürse her halde “Mezbele”yi yazarsınız!

İğneleyici karşılığını verir.”

*

“**Süleyman** Nazif, Bağdat valisi iken ordu kumandanlığından şöyle bir telgraf alır:

- Yüz bin okka şeker, 500 bin okka un ve 10 bin okka çay temin edip acele gönderiniz...

Nazif, cevap olarak şu telgrafi çeker.

“ Nazif Bağdat valisi olduğu sırada, Ordu komutanlığından:

- Yüz bin okka şeker, beşyüz bin okka un ve on bin okka çayı hemen temin edip gönderiniz!

şeklinde, ‘bin’ kelimeleri fazladan yanlış yazılmış bir telgraf alır ve bu telgrafa şu nükteli cevabı gönderir:

- Çin İmparatoru'na çekilmesi icabeden telgraf, yanlışlıkla vilâyetimize gelmiştir. Bu itibarla, mesuliyetimiz mahşere kalmıştır!”

*

“ Nazif'in, ‘İçtihat’ın sahibi Abdullah Cevdet ile arası pek iyi değildir. Birgün birisi O'nun hakkında:

- Abdullah Cevdet, meteliğe kurşun atar..

deyince, dayanamayarak:

- Ne kurşunu.. Abdullah Cevdet, meteliğe kurşun değil, göbek atar.. Göbek!.. hazırcevabını verir.”

*

“ Cağaloğlu yokuşunda bir dostu ile karşılaşan Nazif, kendisine nereye gittiğini sorar. O da İçtihad'ın bulunduğu binanın ikinci katını göstererek:

- Abdullah Cevdet'e çıkıyorum.

der. Bu söz üzerine, Nazif kükreyerek:
- Abdullah Cevdet'e çıkılmaz, inilir! nüktesini yetiştirir.”

*

“ Bir keresinde de, Nazif ile Abdullah Cevdet bir yemekte buluşurlar. Cevdet Bey, önündeki tavuğu keserken, bıçak kayar ve tavuğun budu fırlayarak Nazif'in kucağına düşer. Bunu fırsat bilen Nazif, derhal taşı gediğine koyar:
- Be mübârek hayvan..Bu adamın elinden bana değil, Allah'a sığın!”

*

“ Birgün Nazif'e, 'din iyi midir, fena mıdır?' şeklinde bir soru sorarlar. O da buna, Abdullah Cevdet'i de hırpalamak amacına yönelik olarak:
- Vallahi, bu herkese göre değişir, ama şayet fena olsaydı, Abdullah Cevdet dinsiz olmazdı! nükteli cevabını verir.”

*

“ Gazeteci dostlarıyla birlikte oturdukları bir sırada, Abdullah Cevdet'in hasta olduğu haberi gelir. Haberi getirene:
- Neymiş hastalığı? diye sorarlar. O da:
- Mesanesinde taş varmış.
deyince Nazif, taşı gediğine koyar:
- Desenize, -taş- kalbi oraya düşmüş!”

*

“ Mondros Mütarekesi sonrası İstanbul işgal altındadır. O arada, şairimiz birgün Beyoğlu'na çıkar ve eşya taşıyan nakliye aracına birkaç araba daha takılarak, bunların iki katır tarafından çekilmekte olduğunu görür. O arada, yoldan geçmekte olan bir vatandaş hayretle:
- Bu kadar yükü, iki katır nasıl çekiyor?
diye sorar. Bunun üzerine Nazif, -hukuk dışı icraatları dolayısıyla karşı çıktığı İttihat ve Terakkî Partisi'nin üç ünlü paşası Enver, Talât ve Cemal'i kastederek- şu siyasî sitem yüklü hazırcevabını verir:
- Bunda şaşacak ne var? Koskoca Osmanlı İmparatorluğu'nu da üç katır sürükledi mi!?”

*

“ Birgün Abdullah Cevdet, bir şiiri neşredilirken orada yer alan, 'vatanın öksüzüyüm' ifadesindeki 'öksüzüyüm' kelimesinin, 's' harfi unutulmuş, bir mürettip (dizgici) hatası yüzünden 'öküzüyüm'(!) şeklinde çıkmış olmasından dolayı, Nazif'e dert yanar. Bunu duyan şair, son derece keyifli bir şekilde:

- Abdullah, buna mürettip hatası değil; mürettip sevabı derler! iğneleyici karşılığını verir.”

*

“ Mehmet Akif’le birlikte, Köprü’den geçerlerken, yanlarına yaklaşan bir dilenci:

- Aç kaldım, bir sadaka verin..

yalvarışı ile kendilerinden yardım ister. Nazif, adama:

- Senin okuman yazman var mı? diye sorar. Dilenci:

- Yoktur.. cevabını verince, bu defa Akif’e dönerek:

- Hayret.. Garip şey.. Demek, okuması yazması olmayanlardan da aç kalan varmış! nüktesini dile getirir.”

*

“ Bir edebî sohbet sırasında, Celâl Sâhir (Erozan):

- Ben, dul bir kadının ikinci kocası olmam istemem.

deyince, Nazif Bey’in gerçekten ince zekâ ürünü olan şu sorusu ile karşı karşıya kalır:

- Peki Celâl, birinci kocası mı olmak istersin!..”

*

“ Bir dostu İstanbul yollarının bozukluğundan yakınınca, Nazif şu hazırcevabını verir:

- Aman azizim, insaf ediniz.. Her yerde yolsuzluk varken, yollarımız nasıl düzelir?”

*

“ Süleyman Nazif 1909’da Basra Valisi iken, şehrin Belediye Başkanı kendisine gelerek, mezarlığın etrafını duvarla çevirme teklifinde bulunur. O ise, bu teklife şu nükteli karşılığı verir:

- Bu iş, bana göre lüzumsuz yere masrafa girmektir. Çünkü dışarıdaki sağlar, mezarlığa girmek istemezler. Mezarlıkta yatanlar da, zaten dışarıya çıkamazlar!”

*

“ Birgün oğlu Sait Nazif, kendisine:

- Baba, Fransızca’yı sen mi iyi bilirsin, yoksa Victor Hugo mu? diye sorar. O da:

- Victor Hugo Fransızca’yı benden iyi bilir; ama ben de, Türkçe’yi ondan iyi bilirim! nükteli karşılığını verir.”

*

“ Birgün baba-oğul, İstanbulda birlikte gezintiye çıkarlar. Nazif, oğluna dolaştıkları yerler hakkında bilgiler verir. İstanbul Darülfünunu (Üniversitesi) Tıp Fakültesi'nin önüne geldiklerinde, oğlu; ‘burasının ne binası olduğunu ve buradan ne çıktığını’ sorar. O da bu soruya, sonradan hayli ün kazanmış şu son derece nükteli cevabı verir:

- Oğlum, burasının adı ‘Mekteb-i Tıbbiye-i Şâhâne’dir. Buradan şair, yazar, bestekâr, hânende, sâzende, ressam ve tabii, arasına da hekim çıkar!”

*

“ Nihayet, kendine karşı bile nükteden geri durmayan Süleyman Nazif, bir gün:

- Beni, hemen kuduz hastahanesine kaldırın.. Orada aşı yapınlar..
Yanıdakiler telâş içinde, ‘ne olduğunu’ sorunca, şu nükteyi patlatır:
- Ne olacak; dilimi ısırırım!..

*

“Süleyman Nazif, Meşrutiyet’in ilânında hürriyet kahramanı olarak tanınan Enver Bey’i sever, fakat aynı zâtı İttihâd ve Terakkî’nin paşası olduktan sonra hiç beğenmezdi. Bu hissini şöyle ifade ederdi:

- Allah cezasını versin; Enver Paşa, Enver Bey’i katletti!

Birgün de, Enver Paşa otomobili içinde geçerken, Süleyman Nazif şöyle söylenmişti:

“- Görüyor musunuz; Enver Bey’in kâtili geçiyor!”⁷

*

Merhum Süleyman Nazif’i, - çok yakın dostu olan babası vasıtasıyla- iyi tanıyan hemşehrisi merhum Behzat Ülgen Bey (1895-1979) büyüğümden ve aynı şekilde hemşehrisi olan edebiyat öğretmeni merhum şair ve yazar Osman Ocak Nakiboğlu (1901-1984) hocamızdan dinlediğim ve ayrıca kendisini genç gazetecilik yıllarında tanımış bulunan merhum gazeteci, yazar ve şair Necdet Rüştü Efe (1900-1969)’nin tespitleri çerçevesinde, Nazif’in diğer bazı nükte ve hazır-cevapları da şöyledir:

“ Nazif Bursa Mektupçusu iken, bir domuzun camiye girdiğini duyar ve bunun üzerine:

- Hayret!.. Softanın domuzunu bilirdim, ama domuzun softasını hiç duymamıştım!” nüktelerini dile getirir.”

*

⁷ a.g.e., s.233

“ İstanbul’un işgali sonrasında İngilizler tarafından tutuklandığında, yanındaki diğer tutuklulardan birisi:

- Belki bizi Malta’ya izam ederler (gönderirler) deyince, Nazif dayanamayarak:

- Belki de idam ederler! karşılığımı yetiştirir.”

*

“İktidardaki İttihat ve Terakki Partisi’nin, Anadolu’nun şartlarına hiç de uygun olmayan İller Kanunu’nu çıkarması üzerine:

- Şu İttihatçılar, Anadolu deyince galiba Boğaz’daki Anadoluhisarı’nı anlıyorlar! tarzında, sitemini dile getirir.”

*

“ Bir gazetecinin:

-En mutlu anınız ne zamandır? sorusu üzerine de:

- Sevmediğim kimselerin yüzünü görmediğim her ani hayatımın en mutlu ânıdır! cevabını verir.